

Darkness We Have Come to Dispel

Between The Light of Hannuka and the Black Shabbat

R. Mois Navon

Beit HaKenneset Lev Efrat / Beit Kenneset 126 – Hannuka 5784

On Oct. 7 – the Black Sabbath (shabbat hashechora) – our enemies darkened our eyes and our world. To overcome them we must fight them with light. But let me be clear here, in using these metaphysical metaphors of light and darkness I do not mean to say that we must not physically destroy those who came to physically destroy us. Rather, it is like the popular song, “We came to dispel the darkness, with light and fire” (באנו חושך) (לגרש בידינו אור ואש). The fire, that will be brought by the IDF; but the light, that is for us to bring. In order to win, both physically and spiritually, we must connect to our power, to our light, to the light of Ner Hannuka (NH).

And what is the power of NH? We can begin to understand from a Gem. that asks: what are you to do if you only have enough money for either wine for Friday night kiddush or a candle for Hannuka – which do you buy? The Gem. answers:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כג עמוד ב

... בעי רבא : נר חנוכה וקידוש היום מהו? קידוש היום עדיף - דתדיר, או דילמא : נר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא? בתר דאבְּעָא הדר פשטה [אחרי שהוא שאל, חזר וענה בעצמו]: **נר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא.**

That is a very powerful endorsement of PN! The Gemara is saying that, while we normally resolve such halachic dilemmas with the principle of tadir ve'she'aino tadir: tadir kodem. But here PN is shown to be more important.

But we can get an even more powerful endorsement of the power of PN and particularly that of NH from the following halacha of the RMBM:

רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ד הלכה יב

מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד

The Rambam doesn't use this expression anywhere else! What is so “Haviva”??!
וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הנסים שעשה לנו, **אפילו אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שְׁמֶן ונרות ומדליק.**

Even if you are starving and naked (raev ve'eirom) you must light candles!! Why??

Where did he get this idea?

That is the question of the MM for he notes that there is no source for this! MM brings the Gem (Pes) which teaches that a poor person has to take tzedaka to be able to fulfill the 4 cups:

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף צט עמוד ב - מש ... 'ולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין, ואפילו מן התמחוי... [דף קיב עמוד א] פשיטא! - לא נצרכא אלא אפילו לרבי עקיבא, דאמר: עשה שבתך חול **ואל תצטרך לבריות** - הכא משום פרסומי ניסא מודה... [...]

Based on this, the MM explains as follows:

מגיד משנה [ר' וידאל, 1300-1370, טולוא] הלכות מגילה וחנוכה פרק ד הלכה יב

... ומ"ש רבינו אפילו אין לו מה יאכל וכו'. נראה ש'למ'דו ממה שנתבאר פ' ז' מהלכות חמץ ומצה: שאפילו **עני שבישראל לא יפחות מד' כוסות והטעם משום פרסומי ניסא וכ"ש בנר חנוכה** דעדיף מקדוש היום כמו שיתבאר בסמוך:

So too, says MM, for NH. That is, since the PN of NH is KOL SHEKEIN greater than 4CUPS so too KOL SHEKEIN the poor person has to take tzedaka or even sell his clothes to do it!

That logic is all fine and good, except, asks the LM says you don't need the KOL SHEKEIN – if the PN of 4 cups demands selling clothes and we have PN with NH, so we can make the parallel and say “sell clothes” for NH. And where did you get the idea that the PN of NH is KOL SHEKEIN greater than the PN of 4CUPS???

לחם משנה הלכות מגילה וחנוכה פרק ד הלכה יב

מצות נר חנוכה וכו'. כתב ה"ה וכ"ש בנר חנוכה דעדיף מקדוש היום. וקשה דמאי כ"ש הוא זה אי אמרינן חנוכה עדיף מקדוש היום היינו דחנוכה הוי פרסומי ניסא כדאמרינן בגמרא משא"כ בקדוש היום אבל ד' כוסות דאיכא בהו פרסומי ניסא כדכתב ה"ה ז"ל ודאי דהוי כמו חנוכה וא"כ לא היה לו לה"ה ללמוד הדין מכל שכן אלא מהוא הדין **וצ"ע**:

He asks the question but has no answer and thus leaves the issue as Tzarich Iyun. Let us now attempt that iyun.

~ קידוש ~

We start with Kiddush. What is kiddush really about?

קידוש ליל שבת

יום הששי. ויכלו השמים והאָרץ וְכָל צְבָאָם: ויָכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלֶאכֶתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה. וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלֶאכֶתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה. וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשֵׁהוּ אֶתוֹ. כִּי בּו שְׁבִיַת מְכַל מְלֶאכֶתוֹ אֲשֶׁר בְּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה ה', אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶד הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְרִי הַגֶּפֶן. בְּרוּךְ אַתָּה

Commented [MN1]: רמב"ם הלכות שבת פרק ל הלכה ז

איהו הוא עונג זה שאמרו חכמים שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר ומשקה מבושם לשבת הכל לפי ממונו של אדם, וכל המרבה בהוצאת שבת ובתיקון מאכלים רבים וטובים הרי זה משובח, ואם אין ידו משגת אפילו לא עשה אלא שלק וכיוצא בו משום כבוד שבת הרי זה עונג שבת, ואינו חייב להצר לעצמו ולשאול מאחרים כדי להרבות במאכל בשבת, אמרו חכמים הראשונים עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות.

Commented [MN2]: תנא דבי אליהו: אף על פי שאמר רבי עקיבא עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, אבל עושה הוא דבר מועט בתוך ביתו. מאי נינהו? - אמר רב פפא: כסא דהרסנא. כדתנן, רבי יהודה בן תימא אומר: הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים.

ה', אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו ורצה בנו, ושבת קדשו באהבה וברצון הנחילנו, זכרון למעשה בראשית, תחלה למקראי קדש, זכר ליציאת מצרים. ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו. ברוד אתה ה', מקדש השבת.

Looking at the words we say on Friday night, we see that it is primarily about God as Creator – yesh miAyin – and with a purpose (bara la'asot). It is about God as mashgiach, involved (me'urav) in History (zechr l'yetziat mitzraim). And it is about our being chosen to be a part of the goals of creation (v'ratza vanu). The Kiddush, then, is about the fundamentals of faith: HaEl k'BOREI and HaEl k'Mashgiach – and our being an integral part of this story.

But regarding PN, there is not really any pirsumei nisa to speak of (even though there is the nisa of creation and hashgacha/exodus). We remind ourselves of these fundamental principles of our faith – we imbue (matmia/mahdir) in ourselves and our families.

- פרסום לעצמו (ולמשפחתו) – אין "פרסומי ניסא" ממש.

~ ד' כוסות ~

And that brings us to the 4 cups. What exactly is the point of the 4 cups? The Yerushalmi teaches that the 4 cups are representative of the 4 lashonot geula - meaning miraculous redemption.

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת פסחים פרק י: א

מניין לארבעה כוסות? רבי יוחנן בשם ר' בנייה: כנגד ארבע גאולות ... והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי ...

So, like we have in the kiddush, but in much greater force, we have here the theme of HaEl k'Mashgiach (involved in history) and that we are an integral part of God's story (He is involved in our history). And in this miraculous redemption, we also have the expression of HaEl k'BOREI. For the RMBN explains that for a God to perform miracles that go against nature he would have to have been the CREATOR of that nature. That is, if God didn't create the world but only found it here, he would be restricted by the laws he found in place.

רמב"ן בראשית פרק א פסוק א

ויש לשאול בה, כי צורך גדול הוא להתחיל התורה ב"בראשית ברא אלהים", כי הוא שורש האמונה, נשאינו מאמין בזה וחושב שהעולם קדמון, הוא כופר בעיקר ואין לו תורה כלל.

ר' שוול – [והסיבה ש]מי שיחשוב שהעולם קדמון אין לו תורה כלל כי מי שלא חידש העולם לא

יכול לשנותו ולעשות הנסים.

Thus, we have in this mitzvah of 4 CUPS also the idea of HaEL k'BOREI yesh miAyin, but here the emphasis is clearly on HaEl k'Mashgiach as well as the expansion of our importance in the story – i.e., God goes out of his way to save us.

But here, unlike the Kiddush, we have PIRSUMEI NISA. Our drinking these 4 CUPS publicizes to the those around us the miracles and these fundamental principles of faith (ikarei haemuna). The PN is not only limited to ourselves and our family, but is extended to the nation through the Haburot with whom we do our korban pesah.

- פרסום לעצמו ולמשפחתו (ולרעיו) – יש "פרסומי ניסא" (מצומצם)

~ נר חנוכה ~

And this brings us to NH. What are the candles about? Why are they more significant than Kiddush and 4 cups? Reading the Hanarot Hallalu prayer we see clearly that they are about Nisim V'Niflaot v'Teshuot:

הנרות הללו

הנרות הללו אנו מדליקין, על הנסים ועל התשועות ועל הנפלאות, שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, על ידי פהגידה הקדושים. וכל שמונת ימי החנוכה, הנרות הללו קדש הן, ואין לנו רשות להשתמש בהן, אלא לראותן בלבד, כדי להודות לשמך, על נסיה ועל נפלאותיה ועל ישועתה.

So clearly the Candles are about MIRACLES – i.e., HaEl k'Mashgiach and Am Yisrael as a critical part of God's story– the difference with 4 CUPS being that in the exodus we were completely passive (hashem yilachem lachem ve'atem tachrishun - Ex. 14:14) and in Hanuka we are active, fighting our war with God's help (masarta giborim be'yad halashim). Importantly, the Maharal explains that the miracles being extolled on Hannuka are the MILITARY MIRACLES! The only reason God made the oil miracle was so that we realize that the war was miraculous!

מהר"ל, חידושי אגדות, שבת כא: (ד"ה כשנכנסו)

... וי"ל שעיקר מה שקבעו ימי חנוכה בשביל מה שנצחו את היונים, רק שלא היה נראה שהיה נצחון ע"י נס הש"י שעשה זה ולא מכחם וגבורתם, ולפיכך נעשה הנס ע"י נרות המנורה שידעו שהכל היה בנס, המלחמה ג"כ. ...

It seems that the modern problem of explaining away military victories as "natural" – Kochi VeOtzem Yadi asch li et haHayil hazeh – has a long history.

And as we learned from the RMBN that when you acknowledge God doing miracles against nature you are acknowledging HaEl K'Borei et Ha'Teva yesh miAyin.

But the big question is: For WHOM is the PN?? We saw that the PN of 4 cups was for the individual and family. Who is to be part of the PN of Hannuka?

The poskim are split on this issue, but many refer to the following Gemara to answer the question:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כא עמוד ב

מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק ... עד שתכלה רגל מן השוק - ועד כמה? אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: **עד דכליא ריגלא דתרמודא.**

So who are these “Tarmodai”? Rashi says they are NON-JEWS!!

רש"י מסכת שבת דף כא עמוד ב

רגלא **דתרמודאי - שם אומה**, מלקטי עצים דקים, ומתעכבין בשוק עד שהולכים בני השוק לבתיהם משחשכה ומבעירים בבתיהם אור, וכשצריכין לעצים - יוצאים וקונין מהן.

Based on this Rashi, the Hatam Sofer, R. Soloveitchik and R. Elyashiv, and many more, learn that Goyim ARE part of the target audience!

So, the NH expresses the same fundamentals that the Kiddush and the 4 cups express - - HaEL k'BOREI, HaEl k'Mashgiach, Am Yisrael as the chosen people; however, the candles do it, not only for the individual, not only for the family, not only for the nation, but for the whole world. It is the light through which we are to be the LIGHT UNTO THE NATIONS!

- פרסום לעצמו ולמשפחתו ולרעיו וכל ישראל ואומות העולם – יש “פרסומי ניסא” מלא

~ סיכום ~

And this is the greatness of the LIGHT of Hannuka. **It comes to connect us as a people to a story, to a purpose, to a power.** Hannuka is about inspiring us, it is about connecting us, it is about empowering us. [In a way, the NH in every window is like all the flags waving on every street corner with the signs that say “Yahad NeNatzeach.” No doubt that our strength is in our unity (כוחינו באהדותינו). But the flags represent a will to survive (lisrod). The candles represent the will to thrive – to fulfill the very purpose of creation (lehagshim mashmout, tachlit hab’riah)].

AND THIS IS WHY...

HAVIVA: This is why the mitzvah is Haviva – it gives us a **reason to live**, a purpose to our lives.

HA'ANI: This is why a *pauper* must sell his clothes to light candles – for what good are **clothes** if you have no **purpose**.

KIDDUSH: This is why we light candles instead of saying *kiddush* on wine – for what good is **personal holiness** if it is not connected to **national holiness**.

4CUPS: This is why our candles are even more important than our *four cups* – for what good is **national holiness** if we don't bring it to **the world**.

We are to be a LIGHT UNTO THE NATIONS. That light is the light of NH!

I am confident that as we light our miraculous candles, our candles that connect us all to each other, to our purpose, to our strength, that we will prevail. We will be victorious over darkness, over evil – as it was in those days in this season. (c'mo shehayah bayamim hahem bazeman hazeh).